

131

ABI

ANTIIEK

zeventiende jaargang no. 4 november 1982

f 7,40

Bentveld, een beroemde Amsterdamse zilversmid

Hsing-Yao Viermerken op tin

Antiekbeurs "Oudt 's-Gravenhaeghe"

De gekroonde X boven het viermerk op tinwerk

B. DUBBE

Een vraag die reeds vele tinliefhebbers heeft bezig gehouden is de kwestie van de betekenis van de X of gekroonde X die dikwijls boven het viermerk werd geslagen¹. Er is wel beweerd, dat het met dit merk getekende tin tien procent lood zou bevatten, waarbij kennelijk werd aangenomen dat het teken als het Romeinse cijfer tien moest worden uitgelegd. Dat deze mening niet juist kan zijn is reeds eerder aangetoond². De conclusie was dat het X-merk stond voor een zeer goede kwaliteit tin.

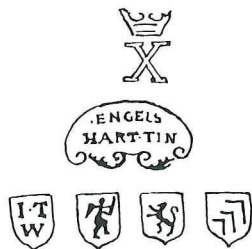
Een geheel nieuw licht op deze kwestie werpt een op 10 november 1766 voor de Haagse notaris Overklift gepasseerde acte³. Daarin verklaren drie Haagse tinnegieters, Jan ten Winkel, oud 69 jaar, Benjamin Jefferijs, oud 60 jaar en Pieter Hermans, oud 39 jaar, allen overliden van de Haagse tinnegieters, op verzoek van hun Amsterdamse collegae Hermanus Aaltsz, Gerrit Ploeg, Jan Kolthoff en Christoffel Courier, eveneens overliden maar dan van het Amsterdamse tinnegietersgilde, het volgende:

'Dat de eerste comparant seder 1735, de tweede sedert 1742 en de derde sedert 1756 zijn geweest meester tinnegieters alhier [Den Haag]; dat zij hebben gebruikt de X boven de viermerk met of zonder kroon, dog geene aan de viermerk vast, jae dat zelfs de comparanten sedert vele jaren hebben gemaakt hunne werken en verzonden met de ordinaris viermerk en een losse X met off zonder kroon,

Viermerk van Carel Lodewijk Schurffius, Amsterdam (geboren 1743; overleden te Amsterdam 1812).

diende de gemelde X tot sierraad'. Jan ten Winkel verklaarde nog dat hij tinwerk met viermerk en kroon gedurende 31 jaar te Amsterdam had verkocht aan de tinnegieters Jan Crull, Gerrit Ploeg, Hendrik Cappenberg, Hendrik van Heyningen, de weduwe Geel, de weduwe Weyman, Willem van Maseyk, Arend Jan Koenen, Jan Hesselink, Christoffel Courier en an-

Viermerk van Jan ten Winkel.

deren. Ook Jefferijs had dit gedaan en wel aan Jan Crull, Hendrik Cappenberg, en de weduwe De Melander, terwijl Hermans had geleverd aan Jan Lauwerens Kleijn, Jan Groen, Jan Driessse en vele anderen zowel in de overige steden van Holland als buiten de provincie.

Uit het vorenstaande blijkt dat de X, al of niet gekroond, oorspronkelijk een Haags toevoegsel is geweest, dat al spoedig overal in den lande werd overgenomen. Het was als zovele tinnegietersmerken ontleend aan hetgeen in Engeland gebruikelijk was. Daar was het echter een teken 'to distinguish extra-ordinary ware'⁴. Hier was het slechts een sieraad, dat in de tinnegieters-ordonnanties ook niet wordt genoemd. Wel kan vastgesteld worden dat het practisch altijd gebruikt werd in combinatie met het merk voor fijn tin, het viermerk.

¹ B. Dubbe, *Tin en tinnegieters in Nederland*, Lochem 1978, p. 117.

² *Ibidem*, p. 118

³ GA Den Haag, Not. Arch. nr. 3193. Zie ook Rechterlijk Archief nr. 612, d.d. 19-11-1766.

⁴ B. Dubbe (*zie noot 1*), p. 117.